

JUŽNE PARTNERICE

Evropska sosedstva politika zajema Alžirijo, Egipt, Izrael, Jordanijo, Libanon, Libijo, Maroko, Palestino, Sirijo in Tunizijo. Tvorijo jo dvostranske politike EU in desetih posameznih partnerskih držav, z regionalnim sodelovanjem pa jo dopolnjuje Unija za Sredozemlje. Unija je v odziv na vstaje v južnem sosedstvu v okviru evropske sosedstva politike leta 2011 povečala podporo demokratični preobrazbi, leta 2015 pa je to politiko pregleдалa.

PRAVNA PODLAGA

- Člen 8 [Pogodbe o Evropski uniji](#);
- naslov V Pogodbe o Evropski uniji: zunanje delovanje EU;
- členi 206 in 207 (trgovina) ter od 216 do 219 (mednarodni sporazumi) [Pogodbe o delovanju Evropske unije](#).

INSTRUMENTI

Evropska sosedstva politika se izvaja prek dvostranskih (posamezni državi prilagojenih), regionalnih, sosedskih in čezmejnih programov sodelovanja (med državami članicami in državami sosedstva, ki si delijo kopensko ali morsko mejo). Pravna podlaga za dvostranske odnose Unije z Alžirijo, Egiptom, Izraelom, Jordanijo, Libanom, Marokom, Palestinsko oblastjo in Tunizijo so pridružitveni sporazumi. Pridružitveni sporazum s Sirijo je bil sicer parafiran, preden je sirska vlada leta 2011 nasilno zatrla javne proteste, a ni bil nikoli podpisan, pogajanja o okvirnem sporazumu med EU in Libijo pa so bila februarja 2011 začasno ustavljena in še niso bila obnovljena.

V okviru evropske sosedstva politike so EU in njene južne partnerice (razen Libije in Sirije) sprejele dvostranske akcijske načrte, prednostne naloge partnerstva ali pridružitvene načrte, ki določajo časovni razpored političnih in gospodarskih reform s kratko- in srednjeročnimi prednostnimi nalogami za obdobje od treh do petih let. Akcijski načrti evropske sosedstva politike odražajo potrebe, interese in zmogljivosti EU in posameznih partneric ter so namenjeni zlasti razvijanju demokratične, socialno pravične in vključujoče družbe, spodbujanju gospodarskega povezovanja in izobraževanja, razvoju malih in srednjih podjetij ter kmetijstva in izboljšanju čezmejnega gibanja ljudi.

Ključni finančni instrument dvostranskega sodelovanja z južnimi partnericami v obdobju 2014–2020 je bil evropski instrument sosedstva. V obdobju 2021–2027 bo sodelovanje Unije s temi državami urejal novi Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno

sodelovanje – Globalna Evropa. V okviru novega instrumenta bo večji poudarek na kombiniranju nepovratnih sredstev EU s posojili evropskih in mednarodnih finančnih institucij, kar bo partnerskim državam omogočilo, da za naložbe uporabijo večje količine koncesijskih sredstev. Novi sistem jamstev bo omogočil dostop do dodatnih sredstev, pridobljenih s privabljanjem javnih in zasebnih vlagateljev.

Evropska komisija in visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko sta 9. februarja 2021 sprejela skupno sporočilo, v katerem sta predlagala ambiciozno in inovativno [novo agendo za Sredozemlje](#) za ponovni pogon in krepitev strateškega partnerstva med Evropsko unijo in njenimi partnericami iz južnega sosedstva. Nova agenda je osredotočena na pet področij, in sicer (a) človekov razvoj, dobro upravljanje in pravno državo, (b) odpornost, blaginjo in digitalni prehod, (c) mir in varnost, (d) migracije in mobilnost ter (e) zeleni prehod: odpornost proti podnebnim spremembam, energija in okolje. Gospodarski naložbeni načrt za južne sosede je hkrati namenjen podpiranju gospodarskega okrevanja in izboljššanju kakovosti življenja ljudi v tej regiji, tudi po pandemiji covid-19.

Unija želi z južnimi partnericami okrepiti tudi dostop do trga ter sodelovanje pri vprašanih migracij in mobilnosti. Pogajanja o poglobljenem in celovitem sporazumu o prosti trgovini že potekajo z Marokom in Tunizijo. Z Marokom, Tunizijo in Jordanijo so bila sklenjena partnerstva za mobilnost, potekajo pa tudi pogajanja z Libanomom. V teh okvirih se izvaja več projektov, zlasti v okviru [instrumenta partnerstva za mobilnost](#), uvedenega leta 2016. Poleg tega se regionalne in dvostranske pobude za migracije in mobilnost v Alžiriji, Egiptu, Libiji, Maroku in Tuniziji financirajo v okviru [nujnega skrbniškega sklada EU za Afriko](#), natančneje iz njegovega oddelka za Severno Afriko. [Regionalni skrbniški sklad EU za odziv na krizo v Siriji](#) (sklad Madad) zagotavlja podporo sirskega beguncem, notranje razseljenim osebam in lokalnim skupnostim v Libanonu, Jordaniji in Egiptu. Financiranje iz sklada Madad se je sicer uradno izteklo decembra 2021, a se bodo projekti, financirani iz tega sklada, izvajali do junija 2025.

Unija za Sredozemlje, ki je bila ustanovljena leta 2008, da bi oživili evro-sredozemsko partnerstvo, zagotavlja regionalni okvir za sodelovanje med državami članicami EU in 15 sredozemskimi državami, med katerimi je tudi deset južnih partneric.

TRENTNO STANJE

A. Alžirija

Alžirija je kot pomembna regionalna akterka in proizvajalka energije tudi ključna partnerica EU v južnem sosedstvu. Pridružitveni sporazum je začel veljati leta 2005. Unija in Alžirija še nista sprejeli [prednostnih nalog partnerstva](#) za obdobje 2021–2027, zato delo trenutno poteka na podlagi prednostnih nalog, sprejetih na seji Pridružitvenega sveta marca 2017. Z njimi je bil vzpostavljen nov okvir za politično ukrepanje in okrepljeno sodelovanje, posebna pozornost pa je namenjena: (i) upravljanju in temeljnim pravicam, (ii) družbeno-gospodarskemu razvoju in trgovini, (iii) energiji, okolju in podnebnim spremembam, (iv) strateškemu in varnostnemu dialogu ter (v) človeškemu vidiku, migracijam in mobilnosti.

B. Egipt

Odnose med Evropsko unijo in Egiptom ureja pridružitveni sporazum, ki je začel veljati leta 2004. Deveti pridružitveni svet EU-Egipt je junija 2022 sprejel nove [prednostne naloge partnerstva](#) za usmerjanje odnosov do leta 2027, kar potrjuje, da imata obe strani učinkovito in večplastno partnerstvo. Te prednostne naloge so v skladu z novo agendo EU za Sredozemlje, njenim gospodarskim in naložbenim načrtom ter egiptovsko strategijo trajnostnega razvoja Vizija 2030. EU in Egipt sta se odločila za nadaljnjo poglobitev dialoga in sodelovanja v zvezi s tremi glavnimi prednostnimi nalogami: (i) trajnostno sodobno gospodarstvo in socialni razvoj Egipta, (ii) partnerstvo v zunanji politiki, (iii) krepitev stabilnosti.

C. Izrael

Odnosi med EU in Izraelom so obsežni, temeljijo pa na trdnih gospodarskih in trgovinskih odnosih ter tehničnem sodelovanju. Na podlagi pridružitvenega sporazuma iz leta 2000 so se odnosi v naslednjih letih dinamično razvijali in se močno razširili na številne sektorje. Akcijski načrt EU-Izrael, sprejet leta 2005, temelji na skupnih vrednotah demokracije, spoštovanju človekovih pravic, načelu pravne države in osnovnih svoboščinah ter spodbuja vključevanje Izraela v evropske politike in programe. Unija je leta 2009 sklenila, da se bo tem odnosom priznal „napredni status“ šele, ko bo dosežen napredek v bližnjevzhodnem mirovnem procesu. Sodelovanje se vseeno nadaljuje na podlagi [akcijskega načrta evropske sosedске politike iz leta 2005](#), ki je bil podaljšan do januarja 2025.

D. Jordanija

Za Unijo je Jordanija pomembna partnerica, ki prispeva k stabilnosti Bližnjega vzhoda, pravna podlaga za dvostranske odnose med njima pa je pridružitveni sporazum, ki je v veljavi od maja 2002. Jordanija je bila prva sredozemska partnerska država, ki je leta 2010 končala tehnična pogajanja z EU za „napredni status“. Leta 2012 je bil sprejet akcijski načrt evropske sosedске politike, junija 2022 pa so bile dogovorjene nove [prednostne naloge partnerstva med EU in Jordanijo](#), ki naj bi usmerjale odnose do leta 2027 v skladu z novo agendo EU za Sredozemlje ter njenim gospodarskim in naložbenim načrtom. EU in Jordanija bosta nadalje poglobili svoj dialog in sodelovanje v zvezi s tremi cilji: (i) krepitev sodelovanja pri zagotavljanju regionalne stabilnosti in varnosti, (ii) spodbujanje trajnostne gospodarske stabilnosti, (iii) krepitev dobrega upravljanja in spoštovanja človekovih pravic.

Unija in Jordanija sta oktobra 2014 vzpostavili partnerstvo za mobilnost, s čimer želita urejati mobilnost in migracije. Poleg tega je ta država od leta 2013 prejela makrofinančno pomoč EU v višini 1,08 milijarde EUR. Zadnji program posojil v višini 700 milijonov EUR je bil sprejet leta 2020. To bo Jordaniji pomagalo podpreti gospodarsko stabilizacijo, izboljšati vzdržnost javnega dolga, pospešiti gospodarske reforme in omejiti gospodarske posledice pandemije koronavirusa. Jordanija prejema tudi sredstva iz sklada Madad, ki je regionalni skrbniški sklad Evropske unije za odziv na krizo v Siriji.

E. Libanon

Odnosi med Unijo in Libanonom temeljijo na pridružitvenem sporazumu, ki velja od leta 2006, na [prednostnih nalogah partnerstva EU-Libanon](#) iz leta 2016 in ter dogovoru med EU in Libanonom o reševanju posledic sirske krize za Libanon. Veljavnost obstoječih prednostnih nalog partnerstva je bila podaljšana do sklenitve novega dogovora o prednostnih nalogah v okviru Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – Globalna Evropa. Prednostne naloge partnerstva so (i) spodbujanje rasti in ustvarjanje delovnih mest, (ii) spodbujanje lokalnega upravljanja in socialno-ekonomskega razvoja ter (iii) spodbujanje pravne države in krepitev varnosti. Sodelovanje med EU in Libanonom vključuje posebno podporo za razvoj zmogljivosti in krepitev institucij ter ukrepe za civilno družbo. Pridružitveni svet EU-Libanon je na seji julija 2017 sklenil nadaljevati razprave za podpis partnerstva za mobilnost. Libanon je država s 4,4 milijona prebivalcev, v kateri je trenutno registriranih približno milijon sirske beguncev, in prejema sredstva iz sklada Madad, ki je regionalni skrbniški sklad Evropske unije za odziv na krizo v Siriji. Unija je decembra 2020 sporočila, da bo skupaj z OZN in Svetovno banko vzpostavila „[okvir za reformo, okrevanje in obnovo](#)“, da bi „ponovno zgradili boljši Libanon“, ki bi temeljil na načelih preglednosti, vključevanja in odgovornosti. Vendar bo poleg okrevanja, osredotočenega na ljudi, znatna pomoč EU za obnovo demokratičnega, preglednega, vključujočega in uspešnega Libanona še naprej pogojena s konkretnim napredkom pri potrebnih reformah.

F. Libija

Od padca Gadafijevega režima Libija vse bolj drsi v državljansko vojno, ki ji botrujejo zapletene politične, teritorialne, socialne in plemenske delitve. Država je znana tudi po saheljski tranzitni poti za trgovino z ljudmi in tihotapljenje. Ob upoštevanju tega skuša Unija Libijcem pomagati pri oblikovanju stabilne in vključujoče države. Podpira tudi posredniška prizadevanja OZN za zaustavitev sovražnosti in si prizadeva za diplomatske dogovore z libijskimi in regionalnimi deležniki. Libija z EU ni sklenila niti pridružitvenega sporazuma niti drugih pogodbenih sporazumov, upravičena pa je do financiranja iz Instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje ter drugih finančnih instrumentov. Zaradi lokalne in regionalne nestabilnosti je Libija iz namembne države migracij postala tranzitna država, zaradi česar se mora Unija takoj odzvati na najnujnejše potrebe. Tako Libija prejema sredstva iz oddelka za Severno Afriko pri nujnem skrbniškem skladu Evropske unije za Afriko, ki obravnava temeljne vzroke za nedovoljene migracije in zagotavlja podporo za zaščito in upravljanje migracij.

G. Maroko

Maroko je med južnimi partnericami ena od držav z najbolj razvitimi odnosi z EU. Pridružitveni sporazum je v veljavi že od leta 2000, leta 2013 pa je bil sprejet nov akcijski načrt evropske sosedске politike. Leta 2008 je bil Maroku v okviru evropske sosedске politike priznan „napredni status“, kar odraža željo po okrepljenem sodelovanju med EU in Marokom ter po nadaljnji podpori gospodarskim in političnim reformam. Od junija 2013 se izvaja še partnerstvo za mobilnost med Unijo in Marokom. Potekajo tudi pogajanja o sporazumih o poenostavitvi vizumskih postopkov in ponovnem sprejemu

ter o poglobljenem in celovitem sporazumu o prosti trgovini, poleg tega pa je leta 2014 začel veljati obnovljen sporazum o ribolovu. Sodišče Evropske unije je v dveh sodbah odločilo, da lahko EU izvaja sporazume z Marokom, ki pa ne veljajo za Zahodno Saharo. Nadaljnje sodbe naj bi bile sprejete v letu 2023.

H. Palestina

Evropska unija je glavna finančna podpornica Palestinske oblasti in ji na leto dodeli okoli 300 milijonov EUR dvostranske pomoči. Glavni cilj njene podpore je pomagati pri vzpostavitvi zmogljivosti za prihodnjo delujočo, neodvisno in demokratično palestinsko državo, ki bo mirno in varno sobivala z Izraelom in drugimi sosedami. Pravna podlaga za odnose EU s Palestinsko oblastjo je [začasni pridružitveni sporazum o trgovini in sodelovanju](#), sklenjen leta 1997. EU in Palestinska oblast sta podpisali tudi akcijski načrt evropske sosedске politike, ki je začel veljati 2013. Istega leta je Unija Izraelu in prihodnji palestinski državi ponudila posebno privilegirano partnerstvo, ki do sklenitve prihodnjega sporazuma o končnem statusu zagotavlja sveženj politične, gospodarske in varnostne podpore brez primere. EU je dejavna v bližnjevzhodnem mirovnem procesu in je članica bližnjevzhodne četverice, ki si prizadeva za dvodržavno rešitev na podlagi mirovnega načrta iz leta 2003. Evropska komisija je junija 2022 Palestini odobrila novo dvostransko dodelitev v višini 224,8 milijona EUR. Ta novi sveženj pomoči je namenjen podpori Palestinski upravi in ključnim projektom na zasedenem palestinskem ozemlju. Po terorističnih napadih Hamasa na Izrael je Komisija napovedala začetek nujnega pregleda pomoči EU Palestini, ki pa se ne nanaša na humanitarno pomoč, zagotovljeno v okviru Generalnega direktorata za evropsko civilno zaščito in evropske operacije humanitarne pomoči. Komisija je napovedala, da bo Gazi namenila trikrat več pomoči, kot je bilo predvideno, pri čemer jo bo takoj povečala za 50 milijonov EUR, kar skupaj pomeni več kot 75 milijonov EUR.

I. Sirija

Unija je maja 2011 po stopnjevanju nasilja in nesprejemljivih razmerah na področju človekovih pravic prekinila vse dvostransko sodelovanje s sirsko vlado in sprejela različne omejevalne ukrepe v obliki sankcij. V skladu s [strategijo EU za Sirijo](#) z dne 3. aprila 2017 se Unija zavzema za vključujoče mirovne pogovore, ki bi privedli do politične preobrazbe pod sirske vodstvom. Je tudi največja donatorica pri odzivanju na krizo v Siriji, saj je skupaj z državami članicami od leta 2011 priskrbela za več kot [24,9 milijarde EUR](#) humanitarne, razvojne, gospodarske in stabilizacijske pomoči. Od leta 2017 organizira letne bruseljske konference o podpiranju prihodnosti Sirije in širše regije, ki jim sopredseduje OZN. Glavna cilja teh konferenc sta podpiranje sirskega prebivalstva in vključevanje mednarodne skupnosti v iskanje trajne politične rešitve za krizo v Siriji v skladu z resolucijo Varnostnega sveta OZN št. 2254. Na vseh dosedanjih bruseljskih konferencah so bila obravnavana najbolj pereča humanitarna vprašanja in vprašanja odpornosti, s katerimi se soočajo Sirci in skupnosti, ki gostijo sirske begunce, tako v Siriji kot v sosednji regiji.

J. Tunizija

Evropska unija po tunizijski revoluciji leta 2011 nudi politično, finančno in tehnično podporo za demokratično preobrazbo te države. Pravna podlaga dvostranskih odnosov ostaja pridružitveni sporazum, ki je v veljavi od leta 1998. Leta 2012 sta se EU

in Tunizija glede na napredek, ki ga je dosegla ta država, dogovorili o oblikovanju privilegirane partnerstva s podrobnim [akcijskim načrtom](#) za obdobje 2013–2017. Marca 2014 sta začeli izvajati partnerstvo za mobilnost, ki je privedlo do začetka pogajanj o sporazumih o poenostavitvi vizumskih postopkov in ponovnem sprejemu. Oktobra 2015 so se začela [pogajanja o poglobljenem in celovitem sporazumu o prosti trgovini](#). Politično dogajanje v državi od julija 2021 pa je vplivalo tudi na podporo EU Tuniziji. Evropska unija je pripravljena podpreti vsa prizadevanja države za izvedbo nujnih strukturnih reform, prav tako pa bo še naprej podpirala odziv Tunizijcev na velike socialno-ekonomske in finančne izzive, s katerimi se spopada država.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je v celoti vključen v evropsko sosedsko politiko in prek Odbora za zunanje zadeve spremlja njeno izvajanje, zlasti letna poročila o napredku in preglede. Z rednimi izmenjavami mnenj z visokimi vladnimi uradniki, strokovnjaki in predstavniki civilne družbe spremlja tudi politične razmere v partnerskih državah. Proračunske pristojnosti mu omogočajo, da neposredno vpliva na sredstva, ki se dodelijo posameznim finančnim instrumentom. Parlament mora odobriti sklenitev vseh pridružitvenih sporazumov z južnimi partnericami evropske sosedske politike, pa tudi vse nove trgovinske sporazume, vključno s prihodnjima poglobljenima in celovitima sporazumoma o prosti trgovini z Marokom in Tunizijo.

S [stalnimi delegacijami](#) se vzdržujejo redni dvostranski odnosi s parlamenti južnih partnerskih držav. Odnosi z maroškim parlamentom so bili tako leta 2010 nadgrajeni z ustanovitvijo skupnega parlamentarnega odbora. Leta 2016 je bil ustanovljen skupni parlamentarni odbor s Tunizijo, leta 2018 pa še z Alžirijo. Parlamentarni odnosi s Sirijo so bili prekinjeni zaradi državljanske vojne, medparlamentarne odnose pa preprečujejo tudi sedanje razmere v Libiji. V zadnjih letih je Parlament sodeloval v več misijah EU za opazovanje volitev v južnih partnerskih državah, v okviru svojega programa za podporo demokraciji pa trenutno nudi pomoč Tuniziji. Na regionalni ravni sodeluje v parlamentarni skupščini Unije za Sredozemlje, ki se vsako leto sestane na plenarnem zasedanju in več sejah odborov. Parlamentarni skupščini trenutno po načelu rotacije predseduje maroški parlament.

Kirsten Jongberg / Christos Trapouzanlis / Camelia Oaida
10/2023

